

آشنای غریبان

واژه‌ها را پیش‌تر بشناسیم!

آشنای غریبان	
معنا و مفهوم	واژه یا عبارت
سنگ‌ریزه	ریگ
اجازه	رخصت
سرزندگی؛ شادی؛ نشاط؛ تازگی	طراوت
تمام شد؛ به پایان رسید	سرآمد

میلاَد گل	
معنا و مفهوم	واژه یا عبارت
می‌خوران؛ عاشقان؛ دل‌دادگان	می‌کشان
لباس؛ جامهٔ درویشان و عاشقان	خرقه
گلستان؛ باغ	گلزار
خوشی؛ شادی	عیش
پر از گل لاله	لاله‌باران
فرمان به انجام‌دادن کاری (متضاد: نهی)	امر
فرمان به انجام‌ندادن کاری (متضاد: امر)	نهی
به‌هوش باش؛ آماده باش	هشدار
نجات‌دهنده؛ رهایی‌بخش (هم‌خانواده: نجات، ناجی)	مُنجی
بلبل	هزار

... عبارت‌ها و جمله‌ها و بیت‌های دشوار ...

آشنای غریبان

📖 پرسش تشنگی را تو آبی، جوابی ریگ‌های بیابان تو را می‌شناسند
 تو مانند آب، پاسخ تشنگی هستی (تو واسطهٔ بارش باران هستی)؛ سنگ‌ریزه‌های بیابان تو را می‌شناسند.
 📖 نام تو رخست رویش است و طراوت زین سبب برگ و باران تو را می‌شناسند
 نام تو به گیاهان، اجازه و مجال رویدن و شادابی می‌دهد؛ به همین دلیل، برگ و باران با تو آشنا هستند.
 📖 اینک ای خوب، فصل غریبی سر آمد چون تمام غریبان تو را می‌شناسند
 ای بهترین انسان، اکنون دورهٔ غربت و ناشناخته‌بودن تو به پایان رسیده است، چون همهٔ غریبان [عالم] تو را می‌شناسند.

میلا گل

📖 خاموش مباش زیر این خرقة بر جان جهان، دوباره جان آمد
 بی‌صدا و بی‌تحرك، زیر این جامه منشین؛ [شادی کن، زیرا] جان دوباره‌ای به جهان دمیده شده است.
 📖 آمادهٔ امر و نهی و فرمان باش هشدار که منجی جهان آمد
 آمادهٔ عمل به امر و نهی و دستورها باش؛ آگاه باش و بهوش باش که نجات‌دهنده و رهایی‌بخش جهان آمده است.
 📖 لاله دیدم، روی زیبای توام آمد به یاد شعله دیدم، سرکشی‌های توام آمد به یاد
 هنگامی که گل لاله را دیدم، چهرهٔ زیبای تو را به یاد آوردم؛ و وقتی شعلهٔ آتش را دیدم که خودش را به سمت بالا می‌کشید، به یاد طغیان‌ها و خودرأیی‌های تو افتادم.

... دانش‌های زبانی و ادبی ...

○ «قافیه‌ها» کدام واژه‌ها هستند؟

«قافیه‌ها» معمولاً در اواخر مصراع‌های یک شعر می‌آیند. واژه‌های هم‌قافیه از نظر آهنگ شبیه هستند و بخش (هجای) آخرشان مانند هم است. مثلاً واژه‌های «آهنگ»، «سنگ»، «چنگ»، «خرچنگ» و «فرهنگ» می‌توانند در یک شعر قافیه باشند. برای نمونه، در رباعی زیر، واژه‌های «در»، «کم‌تر» و «مادر» قافیه‌ها هستند:

ای دل‌نگران که چشم‌هایت بر در شرمنده که امروز به یادت کم‌تر ...
 جز رنج چه بود سهمت از این همه عشق؟ مظلوم‌ترین عاشق دنیا: مادر!

○ «ردیف» چه ویژگی‌هایی دارد؟

ردیف، به واژه یا واژه‌هایی می‌گویند که ویژگی‌های زیر را داشته باشند:
 - حضورشان در شعر، اختیاری است، نه اجباری؛
 - در پایان مصراع می‌آیند؛
 - بلافاصله بعد از قافیه قرار می‌گیرند؛
 - ردیف می‌تواند یک واژه باشد یا چندین واژه؛

۱- این رباعی سرودهٔ میلاد عرفان‌پور، شاعر هم‌روزگار ماست.

- واژه یا واژه‌های یکسانی هستند، بدون هیچ کم و زیاد در مصراع‌های مختلف؛
 - معنای یکسانی دارند و در مصراع‌های مختلف، معنایشان تغییر نمی‌کند.
 بر اساس ویژگی‌های بالا، اگر در مصراعی قافیه نداشته باشیم، قطعاً ردیف هم نخواهیم داشت. به عبارت دیگر، فقط اگر قافیه داشته باشیم، ممکن است ردیف هم داشته باشیم.
 ○ چند مثال:

در بیت زیر، «حالا» و «پا» قافیه هستند و «چرا» ردیف است:

آمدی، جانم به قربانت، ولی حالا چرا؟ بی‌وفا، حالا که من افتاده‌ام از پا چرا؟

در بیت‌های زیر، «حاصله» شرح قصه نیست» ردیف است! (یعنی ردیف می‌تواند این‌قدر طولانی باشد!)

بی‌لشکریم؛ حوصله شرح قصه نیست فرمانبریم؛ حوصله شرح قصه نیست
 با پرچم سفید به پیکار می‌رویم ما کم‌تریم؛ حوصله شرح قصه نیست

در بیت زیر، واژه «روان» در مصراع اول به معنی «جاری» است و «روان» در مصراع دوم یعنی «جان». به همین دلیل، چون این واژه‌ها معنای یکسانی ندارند، در این بیت ردیف نداریم!

خرامان بشد سوی آب روان چنان چون شده، باز جوید روان

تاریخ ادبیات

اطلاعات تاریخ ادبیاتی درس سیزدهم را در جدول زیر می‌بینی:

نام کتاب	نام شاعر	بیشتر بدان: فرق داشته‌باش!
آینه‌های ناگهان؛ تنفس صبح؛ دستور زبان عشق؛ به قول پرستو؛ ظهر روز دهم	قیصر امین‌پور	مرحوم قیصر امین‌پور در سال ۱۳۳۸ در استان خوزستان به دنیا آمد. او مدرک دکتری ادبیات فارسی را از دانشگاه تهران گرفت و در همین دانشگاه، مشغول تدریس شد. از او چندین دفتر شعر به چاپ رسیده که نام برخی از آن‌ها را در ستون سمت راست می‌بینی. سرانجام قیصر امین‌پور در هشتم آبان ۱۳۸۶، پس از یک دوره بیماری، چشم از جهان فرو بست.

حالا خودت را محک بزن!

معنومفهوم

۱- معنای واژه مشخص شده را در جای خالی بنویس.

_____

_____

_____

۱. احوال گل ز خار بپرس و ز من مپرس نالیدن از هزار بپرس و ز من مپرس
۲. خاموش مباش زیر این خرقة بر جان جهان، دوباره جان آمد
۳. آماده امر و نهی و فرمان باش همدار، که منجی جهان آمد

۱- پرچم سفید در هنگام جنگ، نشانه تسلیم و رضایت به صلح است. ۲- شده: مرده؛ کسی که از دنیا رفته

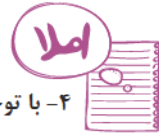
۲- معنای هر بیت را با واژه‌های مناسب پر کن.

۱. نام تو رخصت رویش است و طراوت زین سبب برگ و باران تو را می‌شناسند
 نام تو، برای گیاهان، رویدن و است؛ برگ و باران تو را می‌شناسند.
۲. گلزار ز عیش، لاله‌باران شد سلطان زمین و آسمان آمد
 گلستان، از ، پر از شد؛ چرا که آسمان و زمین آفره است.

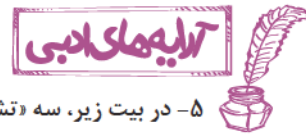
۳- بیت‌های زیر را به فارسی روان و امروزی بازنویسی کن.

۱. پرسش تشنگی را تو آبی، جوابی ریگ‌های بیابان تو را می‌شناسند
 .....
 .....
 ۲. آماده امر و نهی و فرمان باش هشدار! که منجی جهان آمد
 .....
 .....

۴- با توجه به معنی هر واژه، جای خالی را با حرف مناسب، از میان حروف داده‌شده، پر کن.

۱. رخصت: اجازه؛ دستور (ص؛ س) .....
 ۲. شادابی: نشاط (ت؛ ط) .....
 ۳. سلطان: پادشاه (ت؛ ط) .....
 ۴. منجی: فرمان به انجام‌دادن کاری (ه؛ ح) .....
 ۵. جامه درویشان: لباس (ق؛ غ) .....

۵- در بیت زیر، سه «تشبیه» وجود دارد؛ آن‌ها را پیدا کن و در جدول بنویس.

«پرسش تشنگی را تو آبی، جوابی ریگ‌های بیابان تو را می‌شناسند»

وجه شبه (خودت باید حدس بزنی!)	مشبه به	مشبه

۶- در شعر «میلاد گل» دو نمونه «آرایه تضاد» وجود دارد؛ آن‌ها را پیدا کن و بیت مربوط به هر یک را در زیر بنویس و واژه‌های متضاد را در آن نشان بده.

- (۱) .....
 (۲) .....

۷- در هر بیت، واژه‌هایی را که «آرایهٔ مراعات‌نظیر» درست می‌کنند، پیدا کن و دور آن‌ها خط بکش.

۱. پرسش تشنگی را تو آبی، جوابی ریگ‌های بیابان تو را می‌شناسند
۲. نام تو رخصت رویش است و طراوت زین سبب برگ و باران تو را می‌شناسند
۳. میلاد گل و بهار جان آمد برخیز که عید می‌کشان آمد

دانش‌های زندگی و ادبی

۸- شعرهای «آشنای غریبان» و «میلاد گل» را دوباره با دقت بخوان. اگر در این شعرها «ردیف» به کار رفته است، آن را پیدا کن و در

جای خالی بنویس.

ردیف شعر «آشنای غریبان»:

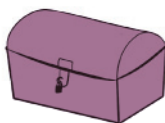
ردیف شعر «میلاد گل»:

۹- در هر بیت از شعر زیر، «قافیه‌ها» و «ردیف» را (اگر بی‌تی ردیف دارد) پیدا کن. سپس دور قافیه‌ها و زیر ردیف‌ها خط بکش.

[این شعر طنز، به برخی از مشکلات رسم‌الخط یا همان املاهای فارسی اشاره دارد. از فوآرنش لذت ببر!]

اگر اوضاع جهان مُنحَط^۱ است همه از مشکل رسم‌الخط است
اگر اوضاع تو هر دم بیل است، رحم و انصاف اگر تعطیل است،
عَلتِ کاهشِ برخورداری رشدِ نقدینگی و بیکاری،
درب گنجه که فراز آمده است^۲ دُمبِ گریه که دراز آمده است،
هر چه هست، از خَطِ بی‌ربطِ شماست خَطِ مُنحَطِ شما، خَبَطِ^۳ شماست
هر چه «می» هست، جدا باید کرد درهمی نیست، سوا باید کرد
«مثلاً» را «مثلن» بنویسد جای آفتابه، لگن بنویسد
بنویسد که این «زنده‌گی» است؟ واقعاً مایهٔ «شرمنده‌گی» است!
عوضِ «همزه»، در این بوالعجبی^۴ بنویسد «ی» یک‌وجبی
ای برادر، تو اگر باحالی دست و پا کن خط دیجیتالی
بگذر از شیوهٔ «فرهنگستان»^۵ خَبْذاءُ شیوهٔ خرچنگستان!
کلمات عربی ممنوع است عربی، عنصرِ نامطبوع است!
خَطِ فعلی، عربی از بیخ است خَطِ ما پارسیان از «میخ» است!
نهضتی یک‌شبه برپا بکنیم خَطِ میخی را احیا بکنیم!^۶

۱- منحط: عقب‌افتاده؛ قدیمی

۳- خبط: اشتباه؛ خطا

۵- منظور فرهنگستان زبان و ادب فارسی است.

۷- این شعر، سرودهٔ دکتر محمدرضا ترکی، استاد دانشگاه و شاعر هم‌روزگار ماست.

۲- فراز آمده است: بسته شده است

۴- در این بوالعجبی: این روزگار شگفت‌انگیز

۶- خَبْذاءُ: خوشا؛ چه خوب است؛ آفرین

چهارگزینه‌ای‌ها

۱- در کدام گزینه، نام خاص پرنده‌ای نیامده است؟

- (۱) باد بهاری وزید، از طرف مرغزار
 (۲) احوال گل ز خار بپرس و ز من مپرس
 (۳) باز را در قفس چه کار بُود؟
 (۴) مهرگان آمد و سیمرغ بجنید از جای
- باز به گردون رسید، ناله هر مرغ زار
 نالیدن از هزار بپرس و ز من مپرس
 جای او دست شهریار بُود
 تا کجا پر زند امسال و کجا دارد رای؟

۲- در بیت زیر، منظور از «گل‌ها» و «این باغ»، به ترتیب چیست؟

- «هم تو گل‌های این باغ را می‌شناسی هم تمام شهیدان تو را می‌شناسند»
- (۱) امامان - ایران (۲) شهیدان - ایران (۳) امامان - اسلام (۴) شهیدان - اسلام

۳- در بیت زیر، منظور از بخشی که زیر آن خط کشیده شده، کیست؟

- «گلزار ز عیش، لاله‌باران شد سلطان زمین و آسمان آمد»
- (۱) پیامبر اسلام (ص) (۲) حضرت علی (ع) (۳) امام رضا (ع) (۴) امام زمان (عج)

۴- در کدام گزینه، غلط املائی دیده می‌شود؟

- (۱) کاش من هم عبور تو را دیده بودم
 (۲) گلزار ز عیش، لاله‌باران شد
 (۳) احوال گل ز خار بپرس و ز من مپرس
 (۴) آماده امر و نهی و فرمان باش
- کوچه‌های خراسان تو را می‌شناسند
 سلطان زمین و آسمان آمد
 نالیدن از هزار بپرس و ز من مپرس
 هشدار، که منجی جهان آمد

۵- آرایه به کاررفته در کدام بیت، نادرست نوشته شده است؟

- (۱) آماده امر و نهی و فرمان باش
 (۲) نام تو رخصت رویش است و طراوت
 (۳) کاش من هم عبور تو را دیده بودم
 (۴) خاموش مباش زیر این خرقة
- هشدار، که منجی جهان آمد (تضاد)
 زین سبب برگ و باران تو را می‌شناسند (مراعات نظیر)
 کوچه‌های خراسان تو را می‌شناسند (تشبیه)
 بر جان جهان، دوباره جان آمد (واج آرایه)

۶- در بیت زیر، کدام آرایه به کار نرفته است؟

- «احوال گل ز خار بپرس و ز من مپرس نالیدن از هزار بپرس و ز من مپرس»
- (۱) تشخیص (۲) مراعات نظیر (۳) تضاد (۴) تشبیه

۷- در کدام بیت، آرایه «تشخیص» وجود ندارد؟

- (۱) اینک ای خوب، فصل غریبی سر آمد
 (۲) چشمه‌های خروشان تو را می‌شناسند
 (۳) پرسش تشنگی را تو آبی، جوابی
 (۴) کاش من هم عبور تو را دیده بودم
- چون تمام غریبان تو را می‌شناسند
 موج‌های پریشان تو را می‌شناسند
 ریگ‌های بیابان تو را می‌شناسند
 کوچه‌های خراسان تو را می‌شناسند

۸- در کدام گزینه ردیف دیده می‌شود؟

- (۱) دل می‌رود ز دستم، صاحب‌دلان خدا را
(۲) گفتم غم تو دارم، گفتا غمت سر آید
(۳) خواجه در ابریشم و ما در گلیم
(۴) برخیز که می‌رود زمستان

۹- در کدام گزینه ردیف وجود ندارد؟^۱

- (۱) تو هدیهٔ زیبای خدایی ای صبر
گفتند همان که غم دهد، صبر دهد
(۲) آه، ای پر و بال من، پر و بال خودت
کالای شکسته را خریداری نیست
(۳) ای کاش فراغتی فراهم می‌شد
این بار مصیبتی که بر شانهٔ توست
(۴) فرداست که زیر بارش تند تگرگ
القصه، چنین که خواب ما سنگین است

۱۰- کدام گزینه از آثار قیصر امین‌پور نیست؟

- (۱) گریه‌های امپراطور (۲) تنفس صبح (۳) دستور زبان عشق (۴) آینه‌های ناگهان

۱- همهٔ گزینه‌های این پرسش، سرودهٔ میلاد عرفان‌پور، شاعر معاصر است.
۲- این رباعی، خطاب به حضرت زینب (س) سروده شده است.